

PRIJEDLOZI ZA NORMIRANJE INSTITUTA POTROŠAČKOG STEČAJA U PRAVNI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE

PROPOSALS FOR STANDARDIZATION OF THE INSTITUTE OF CONSUMER BANKRUPTCY IN THE LEGAL SYSTEM OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Melvedin Jašarević

Internacionalni univerzitet u Goraždu, Bosna i Hercegovina
melvedinjas@hotmail.com

Apstrakt: Stečajni propisi Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske determinišu da stečajni dužnik može biti pravno lice. Pri tom, zakonodavac u smislu odgovornosti dužnika ide korak dalje, pa projecira i odgovornost dužnika pojedinca, na način da njegova imovina može biti obuhvaćena postupkom stečaja. Dužnik pojedinac je komplementar u komanditnom društvu i osnivač društva s neograničenom solidarnom odgovornošću. Nasuprot tome, nije propisano da se nad fizičkim licem može otvoriti postupak stečaja. To znači da naš pravni sistem ne prepoznaje provođenje tzv. potrošačkog stečaja. Potpuno je drugačija situacija u zemljama članicama Evropske unije i državama iz najbližeg okruženja, (R. Hrvatska) gdje je ovaj institut pravno normiran. Međutim, čak i ako se složimo da je ovaj institut neophodno involvirati u domaći pravni sistem, postavlja se pitanje da li ga normirati kroz važeće stečajne propise ili posebnim pravnim propisom? Zatim, pitanje je koji bi model potrošačkog stečaja bio adekvatno rješenje? Navedena pitanja ćemo pokušati rasvijeliti uočavanjem prednosti i nedostataka ovog pravnog instituta kao mogućeg novog zakonskog rješenja u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Stečaj, potrošački stečaj, stečajni dužnik, Bosna i Hercegovina, Evropska unija

Abstract: Bankruptcy regulations of the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republika Srpska determine that a bankruptcy debtor may be a legal entity. In doing so, the legislator goes a step further in terms of the debtor's liability, and projects the liability of the individual debtor, in such a way that his property can be covered by the bankruptcy procedure. The individual debtor is a general partner in a limited partnership and the founder of a limited liability company. In contrast, it is

not prescribed that bankruptcy proceedings may be instituted against a natural person. This means that our legal system does not recognize the implementation of the so-called. consumer bankruptcy. The situation is completely different in the member states of the European Union and the countries from the immediate vicinity (Republic of Croatia), where this institute is legally regulated. However, even if we agree that it is necessary to involve this institute in the domestic legal system, the question arises whether to regulate it through the current bankruptcy regulations or a special legal regulation? Then, the question is which model of consumer bankruptcy would be an adequate solution? We will try to shed light on these issues by noticing the advantages and disadvantages of this legal institute as a possible new legal solution in the legal system of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: *Bankruptcy, individual bankruptcy, bankruptcy debtor, Bosnia and Herzegovina, European Union*

1. UVOD

U zemljama Evropske unije (u daljem tekstu: EU) dugo se pružao otpor uvođenju pravne mogućnosti stečajnog postupka za fizičke osobe netrgovce, dakle, obične građane, potrošače (Garašić, 2011. str. 1488.). Sa druge strane, pravna nauka je projecirala institut potrošačkog stečaja kao način namirenja povjerenjaca, rukovodeći se potrebom poštovanja jednog od osnovnih pravnih načela *pacta sunt servanda*. Na taj način, potrošački stečaj je postao sastavni dio savremenog stečajnog zakonodavstva. U Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH), sa aspekta važećih stečajnih propisa stečaj se još uvijek provodi gotovo isključivo nad imovinom pravnih lica. Izuzetak postoji u pogledu odgovornosti članova privrednih društava koji neograničeno solidarno odgovaraju za obaveze društva, na način da njegova imovina može biti obuhvaćena stečajnim postupkom. To znači da se imovinska odgovornost stečajnog dužnika proteže na komplementara u komanditnom društvu i osnivača društva s neograničenom solidarnom odgovornošću (čl. 3. Zakona o stečajnom postupku Republike Srpske, u daljem tekstu: ZoS RS i čl. 5. Zakona o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine: u daljem tekstu ZoSP FBiH). Kako vidimo, odredbe stečajnih propisa se ne odnose na sva fizička lica. To nije učinjeno niti posebnim pravnim propisom, pa možemo reći da je institut stečaja fizičkih lica u našem pravnom sistemu za sada nepoznanica. S obzirom na navedeno, postavlja se pitanje da li je neophodno uvesti stečaj fizičkih lica u naš pravni sistem? Naime, iskustva sa stečajnim zakonima u BiH pokazuju da su neki instituti stečajnog prava najprije uvedeni u zemljama EU, a zatim su recipirani u pravni sistem BiH, pa je za očekivati da će i institut potrošačkog stečaja zauzeti svoje mjesto u našem zakonodavstvu. Zatim, važno je odgovoriti na pitanje mogu li se riješiti problem prezaduženosti stanovništva kod poslovnih banaka, niskog stepena privrednog razvoja i visoke nezaposlenosti uvođenjem instituta potrošačkog stečaja? Smatramo da je korisno, “na vrijeme” pokrenuti teorijske rasprave kako bi se sagledala eventualna korist pravnog transplantiranja ovog instituta u pravni sistem BiH. Neophodan je jedan

interdisciplinarni pristup kako bi ova tematika dobila potrebnu širinu i analitičnost. Da bi dali odgovor na postavljena pitanja neophodno je naprije postaviti terminološki okvir za označavanje ovog pravnog instituta. U ovom radu ćemo izvršiti komparativno - pravni prikaz potrošačkog stečaja u odnosu na druge stečajne institute i prikazati modele potrošačkog stečaja. Pored toga, obrazložiti ćemo perspektive mogućeg involviranja ovog pravnog instituta u pravni sistem BiH.

2. TERMINOLOGIJA

Potrošački stečaj se može podvesti pod institut stečaja, odnosno kao jedna od "varijanti" stečaja. Iskustva u zemljama EU pokazuju da se ovaj institut ne mora nužno regulisati stečajnim, nego može i posebnim zakonom. Dalje, u pogledu terminologije, različiti pojmovi su u upotrebi. U pravnoj teoriji ili praksi, bilo da se govori o „individualnom stečaju“, „osobnom stečaju“, „osobnom bankrotu“ „potrošačkom stečaju“ i sl., radi se o istom pravnom institutu. U engleskoj pravnoj literaturi koristi se termin „*bankruptcy*“ za potrošački stečaj, a termin „*insolvency*“ za označavanje stečaja nad privrednim subjektima. Ipak, smatramo da bi u budućnosti prilikom involviranja ovog instituta u pravni sistem BiH, bilo neophodno povesti računa o odgovarajućem terminološkom određenju. Naš prijedlog je da se koristi termin „stečaj“, dok je potpuno irelevantno da li će se uz ovaj termin upotrebljavati termin „osobni“, „lični“, „potrošački“, „individualni“ ili neki drugi. Smatramo da je svaki od navedenih dostatan da se determiniše ovaj pravni institut.

3. OSNOVNE DETERMINANTE INSTITUTA POTROŠAČKOG STEČAJA

Moderna zakonodavstva, pored stečaja pravnih lica dopuštaju stečaj fizičkih lica - potrošača. To su ona lica koja na određenom tržištu učestvuje izvan svoje privredne djelatnosti. Radi se o posebnom pravnom institutu kojim se pokušava „poštenog potrošača“ osloboditi od obaveza koje preostanu nakon unovčenja njegove imovine i raspodjele prikupljenih sredstava povjericima - oslobodjenje od preostalih obaveza (Bodul, 2018. str. 156.). Ovim postupkom se fizičkim osobama omogućava da ih sud oslobodi od preostalih obaveza prema njihovim povjericima (Hrastinski, Baran, 2019. str. 9.). Nadležni sud prosuđuje „poštenje potrošača“ i to na temelju njegovog ponašanja prije nego je stečaj otvoren, ali i u toku postupka stečaja. Nemogućnost ispunjenja dospjelih obaveza u propisanom roku predstavlja stečajni razlog. Nakon što se utvrdi da potrošač nije sposoban da u propisanom roku izmiri svoje obaveze, određuje mu se lični stečajni upravnik, odnosno „tutor“, koji će u budućnosti, sve do momenta kada će se osloboditi obaveza, upravljati njegovim finansijama. Smatramo da se ovaj institut, može razumjeti kao sankcija za fizičko lice, jer mu se ograničava raspolaganje vlastitim novčanim sredstvima. U tom kontekstu, radi se o određenoj vrsti ograničenja poslovne sposobnosti dužnika? Sa druge strane, stečaj je i pomoć dužniku, jer će se nakon izvjesnog vremena, osloboditi svojih obaveza. Otvaranjem potrošačkog stečaja, dužniku se ne smije ugroziti osnovna egzistencija. Potrošački

stečaj nudi mogućnost dužniku da se oslobodi svoga finansijskog tereta i dugova. Suštinski, dužnik se rehabilitira kako bi što prije bio sposoban da se ponovo zaduži. Postavlja se pitanje, kako izgleda provođenje ove mjere nad licima koji imaju veoma niska primanja? Naime, situacija u BiH je takva da i najniža zagarantovana plaća nije dovoljna za osiguranje osnovnih životnih potreba, pa kada bi se otvorio stečaj nad potrošačem, a zatim povjerioci istakli svoja potraživanja prema njemu, pitanje je šta bi mu uopšte moglo ostati za egzistenciju? Zbog toga smatramo da bi ovaj institut bio pogodan mehanizam oporavka svih potrošača, ali u prvom redu onih čija su primanja dostatna da se ne ugrozi njihova egzistencija. Smatramo da je adekvatan zakonski model stečaja potrošača onaj koji jasno propisuje koja fizička lica mogu biti subjekti stečaja. Naime, ovdje ostaje problem fizičkih lica sa niskim primanjima, jer ako se oni izuzmu od primjene ovog instituta oni potpadaju pod opšti režim izvršenja na imovini dužnika, što je za njih još gora opcija. Zato smatramo da bi potrošačkim stečajem bilo neophodno regulisati i pravni položaj takvih lica u stečaju i zakonom omogućiti način njihovog eventualnog oporavka. U nastavku ćemo ukratko objasniti modele potrošačkog stečaja.

4. MODELI POTROŠAČKOG STEČAJA

Dva su karakteristična osnovna modela potrošačkog stečaja i to liberalni - američki i konzervativni - evropski. Ovi modeli počivaju na različitim teorijskim i praktičnim osnovama, čime se mogu objasniti temeljne razlike između njih (Čolović, 2017. str. 7.) Oni se međusobno razlikuju u pogledu uvjeta za otvaranje stečaja. Američki model je specifičan po tome što svakom fizičkom licu omogućava pristup stečaju. On predviđa *fresh start*, odnosno novi početak za potrošača.

Evropski model se razlikuje od prethodnog jer je konzervativniji, odnosno determiniše tačno određene uvjete koje potrošač mora ispunjavati kako bi se mogao otvoriti postupak stečaja. Osnovna karakteristika ovog zakonskog modela je sužavanje kruga potencijalnih subjekata stečaja ili odsustvo oslobođenja od odgovornosti za plaćanje dugova, kao suštine načela novog finansijskog početka, bez koga nema pravog stečaja potrošača (A. Opačić, str. 42.).

4.1. Sjedinjene Američke Države

U Sjedinjenim Američkim državama (u daljem tekstu: SAD) je 2005. godine usvojen, reformiran ali i dalje dosta liberalan Zakon o stečaju potrošača, (*Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act*; BAPCAP) kojim su uvedene značajne novine. U prvom redu je u pitanju obavezno savjetovanje potrošača koji provode ovlaštene agencije. Sljedeća velika novina je matematički formulirani test koji determiniše podobnost bilo za glavu 7 ili 13, odnosno ekonometrijski test koji nepoštene podnositelje prebacuje iz glave 7 u glavu 13. Time je eliminirana stara presumpcija dužnikovog izbora glave 7 i zamijenjena je novom presumpcijom koju generira test podobnosti, tj. nemogućnost izbora glave 7 za osobu koja ima dostatna

sredstava za podmirivanje dospjelih dugovanja (Bodul, Grbić, 2018. str. 73.). Specifičnost glave 7 je da je ovom procedurom omogućen automatski otpust dugova, uz zamjenu za slobodno raspolaganje i podjelu imovine koja nije izuzeta u korist povjerilaca. Naime, kada govorimo o neizuzetoj imovini, govorimo o imovini dužnika koja predstavlja stečajnu masu, za razliku od izuzete imovine koja služi u lične svrhe dužnika i koja ne može biti predmet raspolaganja u stečajnom postupku (Čolović, 2017. str. 7.). Druga mogućnost je primjena potrošačkog stečaja kojim se dužnik u stečaju obavezuje da iz budućih prihoda određeni dio izdvaja na ime obezbjeđenja odnosno isplate povjerilaca. Isplata se vrši na temelju plana isplate dugova, kojim će se nakon njegovog ispunjenja potrošač osloboditi preostalih dugova (Bodul, 2011. str. 255 - 256.). Okončanjem plana otplate duga, dužnici više nisu odgovorni za preostali dug. Visina isplate na mjesečnom nivou se izračunava na osnovu ukupnih prihoda od kojih se oduzimaju prihodi neophodni za životnu egzistenciju. Od momenta njegovog usvajanja do danas, empirijski pokazatelji su da svake godine oko jedan million stanovnika podnese prijedlog za provođenje potrošačkog stečaja. (Dobbie, Pinkham, 2015. str. 1.) Jedan od razloga je da se tijekom ekonomske krize iz 2008. godine određeni broj potrošača našao u situaciji da ne može da izmiruje svoje akumulirane obaveze koje ima prema banci. Time je potrošački stečaj dobio još više na važnosti i primjeni.

4.2. Njemački *Insolvenzordnung*

Za razliku od SAD, Njemačka je tipični primjer konzervativnog modela potrošačkog stečaja. U Njemačkoj je zakonsko pravilo pokušaj vansudske nagodbe između povjerilaca i dužnika prije nego što se pokrene postupak stečaja pred nadležnim sudskim organom. U suštini, njemački *Insolvenzordnung* dopušta dužniku da se putem ovog instituta nagodi sa povjeriocima, kako bi uz dogovoreni period vraćanja dijela duga preostali dug mogao biti otpisan. Stečajni dužnik je prilikom podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka u obavezi da se izjasni, želi li se koristiti institutom oslobađanja od preostalih obveza. U slučaju da povjerioci ne ukažu na postojanje razloga za uskraćivanje tog instituta, sud će najaviti oslobođenje od preostalih obveza. Ono će uslijediti protekom šestogodišnjeg, tzv. razdoblja dobrog ponašanja (*Wohlverhaltensperiode*).

Ako ne želi, dužnik ne mora prilikom podnošenja prijedloga, da podnese i prijedlog za oslobođenje od preostalih dugova. (Bodul, 2010. str. 162.) U pravilu, u Njemačkoj se za trošak postupka stečaja fizičkih osoba godišnje izdvaja više od stotinu miliona eura kad se radi o osobama koje nemaju nikakve imovine. Nakon što dužnik podnese prijedlog za oslobađanje od dugova koji su preostali, sud je legitimiran da donese odluku, nakon isteka roka u kome je dužnik obavezan da isplati povjeriocu iznos koji odgovara iznosu koji bi se dobio da je se stečajna masa unovčila u cilju njene raspodjele povjeriocima.

4.3. Stečaj potrošača u R. Hrvatskoj

U R. Hrvatskoj je 2016. godine donesen Zakon o stečaju potrošača koji je proširio krug lica čija imovina može biti predmetom stečaja. Shodno zakonu, potrošačem se smatra bilo koje fizičko lice koje sklapa pravne poslove ili djeluje na tržištu van svoje privredne, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Potrošačem se smatra i obaveznik poreza na dohodak od samostalne djelatnosti shodno Zakonu o porezu na dohodak i fizičko lice obaveznik poreza na dobit, shodno Zakonu o porezu na dobit, pod uslovom da nema više od 20 povjerilaca, a njegove obaveze iz djelatnosti kojom se bavi ne prelaze više od 100.000,00 kuna. Pored navedenih, uslov je da nema obaveza iz radnih odnosa koje proizlaze iz obavljanja djelatnosti i nije pokrenut predstečajni ili stečajni postupak. (čl. 4. ZoSP RH) U R. Hrvatskoj je moguće prije nego bi se pokrenuo postupak stečaja pokrenuti vansudski postupak i postići sporazum između povjerilaca i potrošača koji provodi posrednik u savjetovalištu, a koji pruža stručnu pomoć potrošaču. U ovoj zakonskoj proceduri se utvrđuje plan ispunjenja obaveza kojim se projeciraju obaveze potrošača prema njegovim povjeriocima. Ukoliko se vansudski sporazum ne postigne, tada se pokreće sudski postupak (čl. 8 - 20 ZSP RH). Sudskim postupkom sud na određeni način nudi rješenje kroz tzv. pravila o zabrani opstrukcije (čl. 44 - 53. ZSP RH).

Ako dužnikovi povjerioci ne prihvate plan kojim se regulišu dužnikove obaveze, tada slijedi likvidacija imovine dužnika u okviru sudskog postupka za koji vrijede pojednostavljena pravila te, zavisno o prijedlozima dužnika, otpust dugova koji su preostali u periodu do pet godina (tzv. period dobrog vladanja). U kontekstu navedenog u RH, nemoguće je, izuzev statističkih podataka o broju pokrenutih postupaka iznositi druge podatke i analize. Ako imamo u vidu da je zakon donesen 2016. godine a periodi primjerice sklopljene nagodbe o otplati duga se još nalaze u fazi realizacije, tada je nemoguće iznijeti egzaktnije podatke o primjeni ovog instituta. Primjerice, broj predmeta prema fizičkoj osobi u 2017. godine bilo je 1.031, dok prema fizičkoj osobi koja obavlja obrt, ukupno četiri (Bodul, 2018. str. 158.).

5. STEČAJ PRAVNIH LICA I POTROŠAČKI STEČAJ

Kada je u pitanju odnos potrošačkog stečaja sa drugim stečajnim institutima može se izvršiti usporedba potrošačkog stečaja u odnosu na stečaj pravnih lica. S tim u vezi, potrošački stečaj se može komparirati sa institutom restrukturiranja prije stečaja, zatim u odnosu na klasični stečaj i stečajnu reorganizaciju.

Međutim moramo uvažiti činjenicu da se ova usporedba može vršiti isključivo na bazi komparativno - pravne usporedbe, odnosno u odnosu na zemlje gdje je ovaj institut implementiran. U tom kontekstu u nastavku ćemo ukratko objasniti međusobne identičnosti i različitosti.

5.1. Restruktuiranje prije stečaja i potrošački stečaj

U RS-u je dopušteno da pravni subjekt prije nego što se pokrene postupak stečaja uz pomoć sudskog organa, eventualno dogovori ili se sporazumi sa povjeriocima o mogućnosti restrukturiranja svojih dugova (Marković - Bajalović, 2016. str. 389.). Napominjemo da u FBiH ovaj pravni institut nije normiran. Pored toga, potrošački stečaj ne egzistira u domaćem zakonodavstvu, pa se konkretna usporedba u odnosu na restrukturiranje ne može niti dati. Međutim, imajući u vidu važeće modele potrošačkog stečaja u uporednom zakonodavstvu neka opće determinante ovog instituta se mogu odrediti. Sa jedne strane, ova dva instituta izgledaju veoma slično, međutim, ključna razlika je u tome što se u pravilu restrukturiranje provodi nad imovinom pravnog lica, a vansudski sporazum, prije stečaja potrošača. Ipak, ZoS RS predviđa mogućnost provođenja restrukturiranja nad imovinom dužnika pojedinca, pa je ovim zakonom određeno da je to komplementar u komanditnom društvu i osnivač ortačkog društva (čl. 3. ZoS RS). Šta to znači? Da li je na neki način stečajni zakonodavac projecirao institut potrošačkog stečaja, kada je ostavio zakonsku mogućnost restrukturiranja nad dužnikom pojedincom? Imajući u vidu navedenu zakonsku odredbu smatramo da on to jeste uradio, ali krug lica nije proširio na sva fizička lica, pa ne možemo tvrditi da se ovdje radi o institutu potrošačkog stečaja. Sa druge strane, prednosti primjene oba postupka su da nema troškova stečajnog postupka. Oba postupka se provode u cilju uređivanja odnosa između dužnika i povjerilaca sa ciljem da pravno lice nastavi sa poslovanjem odnosno fizičko lice oslobodi obaveza. Kod potrošačkog stečaja, vansudski postupak provodi posrednik, dok kod restrukturiranja prije stečaja prijedlog se podnosi nadležnom sudu.

5.2. Stečaj pravnih lica i potrošački stečaj

Temeljna razlika između potrošačkog stečaja i stečaja pravnih lica je što se u prvom slučaju fizičko lice ne ide u bankrotstvo, nego ima za svrhu poštenog potrošača osloboditi od obaveza koje preostanu nakon unovčenja njegove imovine i raspodjele prikupljenih sredstava povjeriocima (Hrastinski, Baran, 2019. str. 17.). Stečaj pravnih lica podrazumjeva dužnikov prestanak uz što povoljnije namirenje njegovih povjerilaca. U tom kontekstu, cilj stečaja nad pravnim licem je da će on biti brisan iz registra privrednih subjekata i time nestati iz privrednog života jedne zemlje (Jašarević, 2021. str. 15.). Nasuprot tome, osnovni cilj potrošačkog stečaja je oporavak dužnika čime bi nakon toga postao solventan, odnosno ponovno kreditno sposoban. Logično je da takav bankrot nije moguć kod fizičkih lica. Kod klasičnog stečaja, prijedlog može ponijeti povjerilac ili dužnik, dok je kod stečaja potrošača isključivo nadležan dužnik. Pored toga, pravni instituti kao što su oslobodjenje od odgovornosti za izvršenje preostalih ugovornih obaveza, pravo na izuzimanje određenih stvari i prava od izvršenja u stečajnom postupku su pravni specifikum potrošačkog stečaja. Stečajni postupak se otvara zbog nesposobnosti za plaćanje/prijeteća nesposobnost za plaćanje ili prezaduženosti, dok se potrošački

stečaj otvara kada je potrošač nesposoban za plaćanje. Potrebno je istaći da organi stečajnog postupka čine stečajni sud, stečajni upravnik, skupština povjerilaca, odbor povjerilaca. Nasuprot tome u postupku stečaju potrošača evidentiraju se organi postupka, a oni su sud i povjerenik. Vidimo da se radi o dva postupka stečaja koji se razlikuju u pogledu, cilja, zakonske procedure, učesnika u postupku itd.

5.3. Reorganizacija stečajnog dužnika i potrošački stečaj

U smislu međusobnih identičnosti i razlika između stečajne reorganizacije i potrošačkog stečaja možemo reći da se radi o dva različita pravna instituta. Naime, predlaganja plana reorganizacije i to nakon što je otvoren postupak stečaja je moguće isključivo u postupku stečaja pravnih lica. Sa druge strane, potrošački stečaj se provodi isključivo nad fizičkim licima. Kroz obe procedure se želi postići isti cilj, a to je oslobađanje od obaveza uz najpovoljnije namirenje povjerilaca. U stečajnoj reorganizaciji se utvrđuje stečajni plan, a u potrošačkom stečaju plan otplate duga. Također, kod potrošačkog stečaja se ne predviđaju zakonske mjere oporavka, nego je više o riječ o finansijskom oporavku dužnika kroz postupak njegove finansijske rehabilitacije uz otpis dugova. Organi postupka stečaja potrošača su sud i povjerenik, dok je kod reorganizacije u pitanju uloga dužnika, povjerilaca i suda.

6. PERSPEKTIVE ZA INVOLVIRANJE POTROŠAČKOG STEČAJA U PRAVNI SISTEM BIH

Institut potrošačkog stečaja je bar za sada nepoznanica u našem pravnom sistemu. Stečajni postupak nad imovinom dužnika pojedinca, kako je uređen u stečajnim zakonima FBiH i RS-u predstavlja prvi korak prema otvaranju mogućnosti implementacije stečajnog postupka nad imovinom svih fizičkih osoba, odnosno uvođenju potrošačkog stečaja. Jedan od razloga involviranja potrošačkog stečaja u nacionalne pravne sisteme je intenzivan rast broja odobrenih potrošačkih kredita, što je indukovalo prezaduženost na strani građana. Primjera radi, prema podacima Centralne banke BiH, najveće učešće u ukupnoj zaduženosti građana imaju nenamjenski gotovinski krediti, čak 75,6 odsto (capital.ba). S obzirom da je zaduženje građana u porastu, institut potrošačkog stečaja ima svoje opravdanje za uvođenje u domaći pravni sistem. S obzirom da se BiH nalazi na putu pridruživanja EU, smatramo da će institut potrošačkog stečaja, kao što je učinjeno sa stečajnim propisima, biti pravno transplantiran u pravni sistem BiH. Smatramo da je zbog ekonomske situacije u BiH adekvatniji kontinentalni model u odnosu na anglosaksonski. Navedeno iz razloga jer je neophodno odrediti zakonske preduvjete pod kojim neko fizičko lice može biti stečajni dužnik. Smatramo da nije po svaku cijenu fizičkom licu mjesto u stečajnom postupku. Potpuno se slažemo sa profesorom Barbićem koji je neposredno prije uvođenja ovog instituta u pravni sistem R. Hrvatske kazao da „kada institut bude uveden u domaće zakonodavstvo nužno je konstruirati termin koji bi označavao područje subjektivne primjene te jasnost i

nedvosmislenost u pravnoj (i široj) lingvistici budući da je... jezik prava jedini stručni jezik koji trebaju razumjeti i nestručnjaci“ (Barbić, 2007, str. 137.). U tom kontekstu bi trebalo prilikom involviranja ovog instituta u BiH voditi računa o adekvatnom nazivu. Neminovno je da će u dogledno vrijeme ovaj institut biti involviran u pravni sistem BiH i to vjerovatno posebnim zakonom, što bi prema našem mišljenju bilo uputno i uraditi.

ZAKLJUČAK

Izvjesno je da će u skorijoj budućnosti institut potrošačkog stečaja biti involviran u domaći pravni sistem. Smatramo da ne treba da bude bilo kakvih otklona u smislu recepcije ovog instituta u pravo BiH. Recepcijom potrošačkog stečaja, omogućilo bi se fizičkim licima da budu učesnici u stečaju. Smatramo da je neophodno izabrati adekvatan model, koji će biti prilagođen u prvom redu socijalnoj situaciji građana u BiH, ali i društveno - ekonomskim prilikama. Naime, smatramo da je u BiH, evropski model prihvatljiviji od anglosaksonskog, s obzirom da određuje tačno definisane preduvjete za pokretanje stečaja. Na taj način, ne bi se po svaku cijenu provodio potrošački stečaj. Smatramo da bi onim fizičkim licima koji bi se mogli rehabilitirati dopustilo da ponovo budu solventni i kreditno sposobni. Na ovaj način dobija i dužnik i društvo, ali i finansijske institucije. Preventivno bi uporedo sa donošenjem zakona bilo neophodno educirati suce i povjerenike o ovom postupku. Trebalo bi i u našem zakonodavstvu povesti računa o nazivu ovog instituta koji bi terminološki bio dostatan za njegovo što jezgrovitije određenje.

LITERATURA

- [1] Barbić, J, (2007) *Godišnjak Tribine Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba*, Zagreb, 2007.
- [2] Bodul, D., (2018) *Dvije godine primjene zakona o stečaju potrošača*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, str. 151 - 170.
- [3] Bodul, D., Grbić, S., (2018) *Zašto je važno analizirati praksu evropskog suda za ljudska prava*, Harmonius, Journal of Legal and Social Studies in South East Europe, exemplar, str. 63 - 86.
- [4] Bodul D. (2011), „*Osobni stečaj: globalni trend i hrvatska perspektiva*“, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, str. 355 - 356.
- [5] Bodul, D. (2010) *Stečajni postupak nad imovinom potrošača u hrvatskom pravu - geneza ideje, pozitivna norma, poredbena iskustva i de lege ferenda preporuke*, Pravni fakultet Zenica, str. 136 - 166.
- [6] Čolović, V. (2017) *Stečaj fizičkih lica*, Godišnjak fakulteta pravnih nauka, Banja Luka, str. 5 – 18.
- [7] Dobbie, W., Goldsmith - Pinkham P., Yang, C., (2015) *Consumer Bankruptcy and Financial Health*, Cambridge, str. 1 - 57.

- [8] Garašić, J. (2011) *Kako zakonski regulirati "Osobni stečaj" u Hrvatskoj*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 1487- 1514.
- [9] Hrastinski - Jurčec, Lj., Baran, N. Marković, N., (2019) *Stečaj potrošača*, Priručnik za polaznike/ice, Zagreb,
- [10] Jašarević, M., (2021). *Statusne promjene u postupku reorganizacije stečajnog dužnika*, Internacionalni univerzitet u Goraždu, Goražde
- [11] Marković - Bajalović, D., (2016). *Novi zakon o stečaju Republike Srpske – Restrukturiranje pre stečaja - zakonodavna inovacija ili iluzija*, časopis Pravna riječ, Banjaluka, str. 389 – 412.
- [12] Opačić, A., (2011) *Individualni stečaj*, dostupno na: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0017-0933/2012/0017-093312010370.pdf>
- [13] Zakon o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 29/03,32/04,42/06, 52/18)
- [14] Zakon o stečaju Republike Srpske, (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 16/16)
- [15] Zakon o stečaju potrošača Republike Hrvatske, („Narodne novine“: broj 100/15 i 67/18,)
- [16] <https://www.capital.ba/zaduzenost-za-godinu-skocila-za-658-miliona-km/>

SUMMARY

The institute of consumer bankruptcy as one of the types of bankruptcy has already been implemented in the countries of the European Union. In addition, it is received in some countries in the region, such as the Republic of Croatia. Given the experience with the Bankruptcy Law, it is to be expected that it will be implemented in domestic legislation as well. There is no doubt that this will happen, so it is necessary to initiate theoretical discussions and thus choose an adequate model of consumer bankruptcy in time. In addition, it is advisable to determine an adequate name for this legal institute in order to be comprehensive in determining the institute of consumer bankruptcy.